

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

- در پهنه ایران زمین و شرق استفاده از گیاهان دارویی سابقه چند هزار ساله دارد. می توان در این میان به سرزمینهای مصر، بین النهرین، هند و چین اشاره کرد.
- در یونان دانشمندانی نظیر بقراط جالینوس و پداسکوریدس از کسانی بودند که در زمینه گیاهان دارویی و مصارف آنها مطالعاتی انجام داده اند و بعدها ستارگانی در طب اسلامی مانند ابوبکر محمدبن زکریای رازی (۹۲۵_۸۶۵) و ابوعلی سینا (۱۰۳۸_۹۸۰) ظهور نمودند که آثار زیادی از آنها به جای مانده است.
- طی سالیان متمادی داروهای طبیعی مخصوصا گیاهان دارویی اساس وحتی در برخی موارد تنها طریق درمان محسوب می شدند و در عین حال مواد اولیه موجود در آنها در صنعت داروسازی مورد استفاده قرار می گیرد.
- درسالهای اخیر به علت زیانهای داروهای شیمیایی و اثرات جانبی آنها استفاده از گیاهان دارویی درکشورهای اروپایی و امریکا بشدت رو به افزایش می باشد.

- در مورد پیامدهای مصرف روز افزون داروهای شیمیایی می توان به دو نکته اشاره نمود:
- نخست مقاوم شدن ویروسها و میکروبها بر اثر مصرف مداوم و بی رویه که در نتیجه بیماران به افزایش مصرف و انواع قویتر داروها روی می آورند.

ثانیا مصرف طولانی و برخی موارد مقطعی داروهای شیمیایی باعث عوارض جانبی میگردد که بعضا ممکن است از خود بیماری نیز خطرناک تر باشد

- چون مواد مؤثره موجود در داروهای گیاهی به دلیل همراه بودن آنها با مواد دیگر پیوسته از حالت تعادل بیولوژیک برخوردارند لذا در بدن انباشته نمی شود و اثرات جانبی به بار نمی آورند و از این رو امتیاز و برتری قابل ملاحظه ای نسبت به داروهای شیمیایی دارند
- تنها مورد استثنایی گیاهان سمی هستند که هرگز نباید بدون تجویز دقیق پزشک مصرف شوند

- با وجود قدرت بالقوه افزایش تولید و بهره برداری از این گیاهان دارویی و صنعتی و با توجه به زمینه های بازار جهانی می توان این گونه بهره برداری ها را نه درحالت های سنتی بلکه در مقیاس های وسیع تر جهت مصارف داخلی و صدور مورد توجه قرار داد. محصولات صادر شده از کشور طی سال های ۱۳۶۸ تا ۱۳۷۱ بالغ بر ۳۵۵۰ تن به طور قانونی (شاید چند برابر این مقدار به صورت غیرقانونی) به ارزش بیش از ۳۱ میلیون دلار و با اشتغال ایجاد شده حدود ۲ میلیون نفر روز بوده است.
- لذا شناسایی رویشگاهها و بررسی نیازهای اکولوژیکی و جمع اوری بذرها و ایجاد کلکسیون های نباتی و بالاخره اهلی کردن و کشت گیاهان وحشی از جمله اقدامات مهمی هستند که باید در زمینه گیاهان دارویی_صنعتی انجام پذیرد.

معرفي گیاه مورد مطالعه:

Nepeta macrosiphon Boiss

نام علمي:

از خانواده نعنائيان

Lamiaceae

از راسته

Lamiales

مي باشد اين راسته شامل گیاهان بوته اي، درختچه اي، علفي يا درختي است که ۴ خانواده و ۷۸۰۰ گونه را شامل مي شود و غالبا ترکيبات ايريديدي و الكالوييدي يا روغن هاي فرار (اسانس) توليد مي کنند لازم به ذکر است از اين خانواده حدود ۴۰۰ گونه موجود مي باشد.

خانواده نعناعیان

:Lamiaceae

گیاهانی یکساله، پایا، چوبی به ندرت درختچه ای غالباً معطر، بدون تیغ با ساقه ای عمدتاً چهار گوش، ساقه ها راست یا خزنده است برگها متقابل، گاهی ساقه آغوش، به ندرت فراهم، ساده به گونه ای که برگهای مرکب در آنها دیده نشده است بدون گوشوارك، گل آذین گرزن، گل ها نر-ماده می باشد.

میوه گیاهان تیره نعناع ۴ فندقه ای و محتوی دانه های بدون آلبومن است و از مشخصات آن این است که معمولاً محصور در کاسه گل باقی میماند. بعضی از این گیاهان نیز ندرتاً ممکن است میوه ای به صورت شفت داشته باشند.

خانواده نعناع در ایران ۴۲۳ گونه دارا می باشد که متعلق به ۴۳ جنس می باشد که ۲۷ گونه بومزاد ایران می باشد.

بشره ساقه و برگ این گیاهان غالباً پوشیده از تارهای ترشحي و غیر ترشحي به صورت شکل های مختلف می باشد، تارهای ترشحي اسانس در آنها دارای پایه يك یا دو سلولی، منتهی بر يك برجستگی ۴ تا ۸ سلولی و حتی بیشتر است. اسانس ترشح شده نیز معمولاً خارج از جدار سلولزی دز زیر کوتیکول جمع می گردد و این خود باعث می شود که بشره در همان ناحیه متورم جلوه نماید.

جنس

Nepeta

نام انگلیسی این جنس :

Catnip_Catmint_Groundiry_Nepeta

نام فارسی :

پونه ، قطرم

- گیاهانی علفی یکساله یا چند ساله اغلب چوبی شونده برگ دارای شکل و اندازه متفاوت ، اغلب با حاشیه و دندانه هلالی به ندرت اره ای یا کامل ، گلهای به ندرت به صورت خوشه یا پانیکول استکانی، جام گل کوچک یا متوسط در سطح داخلی لوله جام فاقد حلقه کرک یا در محل دهانه با کرکهای ریز شیرابه ای در پایین باریک، در بالا اغلب یک باره و یا گاهی تدریجا به صورت پهنکی بر آمده است.
- خامه با دو لوب نا هم اندازه، میوه ۴ فندقه، تخم مرغی یا بیضوی، به ندرت واژ تخم مرغی، با سطح صاف یا دانه دانه یا زگیل دار، در قاعده هر فندقه دو حجره کوچک متلاقی در محل اتصال با دیسک وجود دارد.
- این جنس در محدوده فلور ایرانیکا به طور کلی بیش از ۱۰۰ گونه دارا می باشد که در ۱۲ بخش قرار دارند و در ایران ۶۷ گونه گیاهی علفی یک یا چند ساله وجود دارد که اغلب آنها انحصار ایران هستند.
- دیگر گونه های آن علاوه بر ایران در تالش، آسیای جنوب غربی، آناتولی، قفقاز، آسیای مرکزی، ترکمنستان، سوریه و پاکستان میروید.

بررسی برخی مصارف درمانی:

- از نظر ترکیبات شیمیایی در گیاه وجود اسانس روغنی فرار یا روغن منتول گزارش شده است. به علاوه در اعضای این گیاه مقداری تانن مواد رزینی و قند نیز وجود دارد. مالیدن دم کرده آن برای رفع خارش و رفع گازهای رحم و رفع سستی و عفونت رحم مفید است. مالیدن سوخته گیاه برای تقویت لثه های دندان نافع است
- پونه بادشکن، ضدنفخ، خلط آور و مفید برای سیاه سرفه، آسم است و سرفه را آرام و خروج خلط را تسهیل می کند و اثر محرك بر روی ترشح معده دارد و در استعمال خارجی برای رفع لکه های جلدی مفید بوده و بخور دادن مقداری پونه برای درمان سینوزیت مفید است، ضمناً بهتر است پونه با مقداری کتیرا خورده شود
- مقدار خوراك پونه تا هشت گرم بوده و سایر انواع دارویی این گیاه مانند نعنا تهیه و خورده می شود. این گیاه دارویی از نظر طبیعت طبق نظر حکمای سنتی، گرم و خشک و همچنین برای جلوگیری از سکسکه و آشفته گی و دل به هم خوردگی و ازدیاد عرق مفید و قاعده آور بوده و به عنوان ضدسم جانوران گزنده سمی بسیار نافع است و معمولاً از شاخه های گلدار و برگ آن به صورت دم کرده استفاده می شود

• برای هضم غذا مفید است. ضد تشنج و درمان کننده اسهال و مسکن اعصاب است.

جویدن انواع آن باعث برطرف شدن سکسکه است. سردرد و بیماری های تنفسی را درمان می کند. این گیاه دارای مقدار زیادی ویتامین

A_B_C

است.

و نیز کنترل بیماری های میکروبی و غیر میکروبی بوسیله روغن های اسانس و استفاده آنتی اکسیدان ها از آن برای افزایش عمر محصولات غذایی مورد توجه محققان است. گونه های مختلف این جنس از قرن ها پیش به عنوان گیاه دارویی شناخته شده و مورد استفاده قرار گرفته اند. دم کردن آنها برای رفع سرماخوردگی و ناراحتی سینه به کار رفته است از گونه های مختلف این جنس برای کاهش تب، آرام بخش، کمک به هضم غذا و دل پیته استفاده گردیده است.

به عنوان مثال گونه

Nepeta cataria(catnip)

به صورت دم کرده جهت درمان سرطان، بیماری روانی و عصبی، اسکوریوت و سل مصرف می‌گردید و نیز عصاره ریشه گیاه خاصیت آرام بخش داشته است.

همچنين گياه

Catnip

جهت درمان قوئج، اسهال، سڪسڪه، سپاه سرفه، سرما خوردگي معمولي، سرخچه، بيماري آسم، تب زرد، مخمك، آبله
مصرف مي شده است.

گیاهان این خانواده در طب سنتی برخی از کشورها یافت می‌شوند. به عنوان مثال در کشور هند و پاکستان از گونه‌های مختلف این گیاه جهت تقویت کننده قلب، تب بر و به صورت غرغره برای رفع گلو درد به کار می‌رود.

- عصاره برخی از گونه‌های این جنس خواص ضد ویروسی در برابر ویروس‌های
- VSV , HSV_1
- ویلویروس نوع ۱ از خود نشان می‌دهند.
- جویدن برگ برخی از این گونه‌ها جهت کاهش درد دندان و درمان برونشیت و آسم مفید می‌باشد.

معرفي گونه:

Nepeta macrosiphon Boiss

- گیاهی بوته ای، چند ساله، چوبی شونده، پرساقه، ساقه ها به ارتفاع ۲۵ تا ۶۰ سانتی متر، افراشته یا بر خاسته، منشعب از يك بن چوبی با كرك های خاکستری میباشد.
- برگهای گیاه بیضوی مایل به سه گوش، در قاعده تقریبا قلبی با نوک پخ، دمبرگ به طول ۰ تا ۲۰ میلی متر می باشد، پهنك ضخیم و چرمی، روزنه ها در عمق بشره برگها و یا در سطح ساقه فرو رفته اند و اپیدرمی چند لایه در برش عرضی دیده می شود.
- گل کامل، نامنظم، نر-ماده، جام داراي دو لب که لب ها تا ۲.۳ طول جام امتداد دارند، نافه داراي چهار پرچم(دي دینام)، پرچم های پشتی بلندتر از پرچمهای جلویی هستند، مادگی داراي دو برچه پیوسته و در هر برچه دو تخمك است.
- گلهای به صورت گرزن متراکم که به راحتی از محور کل آذین جدا می شوند آرایش یافته اند، پراکته ها خطی یا بیضوی و بسیار کوتاهتر از کاسه گل اند.
- کاسه گل لوله ای شکل گاهی خمیده به طول ۹ الي ۱۱ سانتی متر، گل بنفش-آبی به طول ۱۸ تا ۲۷ میلی متر لوله ای خمیده باریک و از دندانه های کاسه گل بیرون زده است، میوه هستك(فندقك) کشیده، تقریبا مثلثی و صاف به ابعاد ۱-۳*۲.۵ میلی متر می باشد.
- این گونه برای نخستین بار توسط بواسیه در سال ۱۸۶۴ معرفی گردید طبق فلور ترکیه دامنه انتشار این گونه در غرب ایران شمال عراق به عنوان يك عنصر ایران-توران می باشد و بر طبق فلور ایرانیکا به عنوان يك گونه مستقل معرفی گردیده است.

پراکنش:

- این گونه يك عنصر ایران-توراني مي باشد که در غرب ایران و شمال عراق یافت مي شود.
- احتمالا گونه هاي

N.longitubapojark , N.sonovskyiasker

همان گونه نام برده مي باشد.

بر طبق فلور ایرانیکا گونه مذکور در عراق، کردستان، اردبیل، الگور داغ در ارتفاع ۳۳۰۰ متر، نوادا در ارتفاع ۲۰۰۰-۲۶۰۰ متر، سري خاني ارتفاع ۳۲۴۰ متر یافت مي شود.

در ایران: کرمانشاه، کوه دالاخاني ارتفاع ۲۷۰۰ متری

اراک، کوه لاسوند ارتفاع ۲۲۰۰ متری

لرستان، کوه پریز ارتفاع ۲۴۰۰ متری و نیز اشتران کوه و کوه سفید خانه

در جنوب ایران: فارس، کوه دنا یافت مي شود.